

De store Fordele ved Teglen saavel i økonomisk som teknisk Henseende synes med Nødvendighed, i Løbet af føje Tid at maatte være komne til at gjøre sig gjældende navnlig i saadanne Egne, hvor Ler var til Stede og ikke en særlig let behandlelig Brudsten, som f. Ex. Limstenen, laa nær for Haanden; og have vi mon ikke en Antydning af, i hvor høj Grad man vidste at værdsætte dette nye Byggemiddel, naar Forfatteren af Indskriften paa Valdemars Gravplade blandt Hovedmomenter i hans Kongegjærning udtrykkeligt nævner, at han rejste Danevirkes Mure med den brændte Sten?

Januar 1896.

Efter at ovenstaaende Bemærkninger vare indsendte til Hist. Tidsskrifts Redaktion har Museumsdirektør, Dr. Henry Petersen i Aarb. for nord. Oldk. og Hist. offentliggjort et under 11. Febr. i det kgl. nordiske Oldskriftsselskab holdt Foredrag om den paabegyndte Udgravning af Vitskøl Klosterkirke. Doktorens Opfattelse af saavel Materialforholdene som de arkitektoniske Enkeltheder i Kirkens Korparti er ganske i Overensstemmelse med min, ja han er endogsaa tilbøjelig til at antage, at det er samme Bygmester, der har virket i Vitskøl og i Ringsted, en Formodning, som ingenlunde savner Berettigelse.

2.

Jens Andersson Beldenak—Eggert Frille.

Af William Christensen.

Paludan-Müller har i sin Jens Andersen Beldenak¹⁾ aftrykt to Breve, som Jens Andersson skal have skrevet hjem til Danmark under sit Ophold i Lübeck, efter at han i Aug. 1522 af en hanseatisk Flåde var bleven udfriet af sit Fangenskab på Hammershus. Brevene, som Paludan-Müller kun har kendt i en nyere Afskrift²⁾, er dog ikke blot uden Datering, men

¹⁾ 2. Oplag S. 135—37.

²⁾ Hans Aftryk har af denne Grund flere urigtig gengivne Steder at opvise.

også uden nogen som helst Angivelse af, hvem der har forfattet dem; og ganske vist erklærer Udgiveren¹⁾, at „alle Omstændigheder“ viser, at de ikke kan være skrevne af andre end Jens Andersson 1522, men betragter man den af ham benyttede Afskrifts Kilde, der ligesom Afskriften findes i Rigsarkivet²⁾, vil man se, at Sagen forholder sig helt anderledes. Den nævnte Kilde indeholder nemlig de to Breve i Konzept, skrevne med en Hånd, der ikke tilhører nogen anden end den fra det 15. Århundredes Historie bekendte Eggert Frille³⁾. Dette fremgår tydelig nok ved en Jævnførelse med flere af de Eggert Frille vedrørende Aktstykker fra Årene 1468—69, der opbevares i Rigsarkivet⁴⁾, og Paludan-Müllers to Breve passer da også fortræffelig ind i Eggert Frilles Liv; de er skrevne i Lübeck, efter at Christiern I den 29. Aug. 1468 havde stævnet Hr. Eggert til at møde i Kallundborg, men på den anden Side er i det mindste det første af dem ældre end 21. Oktbr. 1468, idet det åbenbart er identisk med et Brev til Rådet i Fyn, som Eggert Frille omtaler i en Skrivelse

¹⁾ Anf. St. S. 120.

²⁾ Afskriften er indsat i Langebeks Diplomatarium bagest ved 1522; dens Kilde fandtes tidligere i Top. Saml. Pap., Odense Nr. 144, men er for ikke længe siden, efter at jeg var bleven opmærksom på den rette Sammenhæng, bleven flyttet til Pers. Saml. Pap., Eggert Frille 1468 efter ²⁹/_s.

³⁾ Se om ham Møllerups Biografi i Hist. Tidsskr. 5. R. V. 1—63 (jfr. 5. R. VI. 858—60).

⁴⁾ Man sammenligne således Skrifttrækkene i Konzeptens Påskrift („Copia littere domini episcopi Ottoniensis et copia littere ad consiliarios ibidem super dietam in Kalunburgh“) med Påskriften i Danske Kongers Hist., Fasc. 2, 15 a 2 og 15 b; eller man sammenligne Trækkene i selve Konzeptens Begyndelsesord med Begyndelsen af Brevet i Danske Kongers Hist., Fasc. 2, 15 a 3. At det er én og samme Hånd, der går igen på de her nævnte Steder, er utvivlsomt; og de mange Rettelser, som forekommer i den Konzept, der hidtil er bleven tillagt Jens Andersson, viser klart, at Hånden ikke kan være en Skrivers hånd, men må være Eggert Frilles egen.

af den sidstnævnte Datum¹⁾. Man kunde indvende, at Begyndelsen af den på Koncepten skrevne Indholdsangivelse: „copia littere domini episcopi Ottoniensis“ måtte tale til Fordel for Paludan-Müllers Opfattelse, da det skulde synes, at disse Ord kun kan oversættes: „Kopi af et Brev fra Bispen af Odense“; og allerede Gram har da også, som det fremgår af en Påtegning med hans Hånd på selve den originale Koncept, tillagt Jens Andersson denne. Men selv bortset fra, at de Påskrifter, Eggert Frille giver sine Breve, ikke altid er ganske nøjagtige²⁾, ser det ud til, at Sprogbrugen på det anførte Punkt i hine Tider har afvejet noget fra den nu gængse³⁾; der er derfor sikkert intet til Hinder for at oversætte Notitsen på Koncepten ved: Kopi af et Brev til Bispen af Odense, så at Påtegningen kommer til at gælde det sidste af Paludan-Müllers to Breve⁴⁾, som virkelig er rettet til en (rigtignok unævnt) Biskop.

Alt, hvad Paludan-Müller⁵⁾ véd at berette om Jens Andersson, medens han var i Lübeck 1522, er hentet fra de to Breve, som efter det her oplyste skyldes Eggert Frilles Pen. Vi kender således intet til de nærmere Omstændigheder ved Bispens Ophold i Lübeck i det anførte År; men at han virkelig er bleven ført til denne Stad efter Hammershus's Ero-

1) Danske Kongers Hist., Fasc. 2, 15a 2 og 3; jfr. Hist. Tidsskr. 5. R. V. 53. Se også den ovennævnte Påskrifts Udtryk: „copia littere ad consiliarios ibidem“, 2: i Odense Stift.

2) Således er der på Brevet i Danske Kongers Hist., Fasc. 2, 15a 4 skrevet: „Copia littere de Kalunburgis per consiliarios michi ascripta“, skønt vedkommende Aktstykke er en Original.

3) Poul Helgesson taler f. Eks. et Sted om et „epistola magistri Joannis Laurentii“, hvad der vistnok må oversættes ved: et Brev til Mester Hans Lauridsen (Heises Oversættelse af Skibby-Krøniken S. 201³⁾). Og på Dansk kan man se Eggert Frilles Dattersøn Anders Bille betegne Koncepten til et Brev, han 1536 1. Apr. tilskriver Johan Friis, som: Kopi af Johan Friis's Brev (Pers. Saml. Pap., Hr. Anders Billes Koncepter og Optegnelser).

4) Fra: „myn dotter haffuer screffuet mik til“.

5) Anf. St. S. 70—71.

ring, lader sig dog ikke betvivle¹⁾. Derimod kan det endnu tilføjes, at når Brevskriveren hos Paludan-Müller²⁾ omtaler sin Datter og Dattersøn, er det selvfølgelig Eggert Frilles Datter Ermegård (gift først med Philippus Axelsson (Thott) og derefter med Bent Torbernsson Bille) og hendes Søn, som Talen er om; Formodningen om, at Jens Andersson skulde have haft en Datter, falder saledes bort, og det er ganske unødvendigt, når Paludan-Müller³⁾ for at undskylde Bispen på dette Punkt vil opfatte Bemænelserne Datter og Dattersøn som Fejl for Søster og Søstersøn eller som Betegnelser for et andet fjernere Slægtskabsforhold.

3.

Om Lastetoldens Indførelse.

Af Nina Bang f. Ellinger.

Blandt de Midler, Peder Oxe efter sin Hjemkomst brugte for at bringe Danmarks Pengeforhold paa Fode, var Indførelsen af Lastetolden et af de vigtigste. Lastetoldens første Historie er blevet fremstillet af Prof. Troels Lund i „Historiske Skitser“ S. 75 ff., det er til denne Fremstilling, at der nedenfor skal gives et Par Bemærkninger.

Forholdene i Øresund var under Syvaarskrigen kun lidet behagelige for de søfarende Nationer; vilkaarlige Spærringer af Sundet og Beslagheggelse af Skibe fandt hyppig Sted⁴⁾, Forhold, der vakte den største Forbitrelse mod Danmark i Udlandet. 1567 ophørte man da med de mange større og mindre Vilkaarligheder, men paalagde til Gengæld Lastetolden. 25. Febr. udgik en Forordning, der paalagde en Told efter

¹⁾ Se Skibby-Kronikens Ord, at Jens Andersson ved Hammershus's Erobring „captus est cum ceteris atque a Lubicensibus tantisper detentus, donec in fuga regis Christierni sue dioecesi est restitutus“ (Rørdam. Hist. Kildeskr. I. 37).

²⁾ Anf. St. S. 137, 136.

³⁾ Anf. St. S. 120.

⁴⁾ Corpus constitutionum Danie I (Aarene 1564—66). Troels Lund: Hist. Skitser (Peder Oxes Hjemkomst).